

Ravshanjon OMONOV,
O'zMU Jurnalistika fakulteti dekan o'rinbosari, s.f.f.d (PhD)
Tel: (93) 581 72 77

Siyosiy fanlar doktori, professor F.N. Jo'raqulov taqrizi asosida

EASTERN APPROACH AND PRINCIPLES ON THE THEORY OF SEPARATION OF POWERS

Annotation

The article analyzes and explores the socio-philosophical aspects of the principle of separation of powers, systematically studies some features of national values and ongoing work in Eastern philosophy. Also, the scientific and philosophical foundations and national-historical aspects of the problem of separation of powers in Uzbekistan are considered.

Key words: State power, separation of powers, Eastern philosophy, national characteristics, historical foundations, national-spiritual heritage, jurisprudence, historicity, community, national values.

ВОСТОЧНЫЙ ПОДХОД И ПРИНЦИПЫ ТЕОРИИ РАЗДЕЛЕНИЯ ВЛАСТИ

Аннотация

В статье проанализированы и исследованы социально-философские аспекты принципа разделение властей, системно изучены некоторые особенности национальных ценностей и осуществляемые работы в восточной философии. Также, рассмотрены научно-философские основы и национально-исторические аспекты проблемы разделение властей в Узбекистане.

Ключевые слова: Государственная власть, разделение властей, восточная философия, национальные особенности, исторические основы, национально-духовное наследие, правопедение, правопедение, историчность, общность, национальные ценности.

HOKIMIYAT BO'LINISHI NAZARIYASIGA DOIR SHARQONA QARASH VA TAMOYILLAR

Annotatsiya

Maqolada hokimiyat bo'linishi tamoyilining ijtimoiy-falsafiy jihatlari, Sharq falsafasida bu borada amalga oshirilgan ishlarning ayrim o'ziga xos xususiyatlari hamda mavzu doirasida shakllangan sharqona qadriyatlar tizimini o'rganish tahlil qilingan. Qolaversa, dunyo hamjamiyati va O'zbekiston hayotida tub o'zgarishlar ro'y berayotgan hozirgi sharoitda bu masalaning milliy-tarixiy jihatlari va ilmiy-falsafiy asoslari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Davlat hokimiyati, hokimiyat bo'linishi, Sharq falsafasi, milliy xususiyatlar, tarixiy asoslar, milliy-ma'naviy meros, fiqh, huquqshunoslik, tarixiylik, umumiylik, milliy qadriyatlar.

Kirish. Har bir davlatning o'z qiyofasi, tuzilishi, tarkibiy qismlari mavjud bo'lishi tarixiy zaruratdir. Muayyan davlatni boshqarish, uning hayotiga xos bo'lgan yashash va taraqqiy etish sohalarini tashkil etishning ham o'ziga xos xususiyatlari bor. Shu bilan birga, mazkur mavzu to'g'risida Sharq falsafasi, uning ayrim xususiyatlari, bu borada shakllangan sharqona qadriyatlar tizimini o'rganish hokimiyat bo'linishi tamoyilini amalga oshirishni ilmiy tashkil etish imkonini beradi.

Ayniqsa dunyo hamjamiyati va O'zbekiston hayotida tub o'zgarishlar ro'y berayotgani hozirgi davrda bu masala alohida ahamiyat kasb etmoqda. Prezidentimiz alohida qayd etgani kabi, mamlakatimizda mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar, qonunlar va qarorlar, "...davlat qurilishi sohasida qabul qilingan boshqa qator qonunchilik hujjatlari davlat hokimiyatining asosiy sub'yektlari – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, Oliy Majlis, mamlakat hukumati vakolatlarini, qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi va sud hokimiyati o'rtasida o'zaro tiyib turish va manfaatlar muvozanati mexanizmlarini yanada rivojlantirish va optimallashtirishni ta'minladi"[1].

Alohida ta'kidlash joizki, mamlakatimizda bappo etilayotgan fuqapolik jamiyati va unga mos davlat hokimiyatining konstitusion asosdagi bo'linishi tamoyili xalqimizning boy tapixiy-madaniy tajribasiga tayanadi, undagi zamon va tapaqqiyot talablariga mos keladigan jihatlarini o'zlashtirish opqali amalga oshmoqda. Aynan shu maqsad nuqtai nazardan o'tmish mutafakkiplapining davlat va jamiyat haqidagi ijtimoiy-siyosiy va falsafiy-huquqiy qapashlapini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sharq ijtimoiy tafakkuri tarixida bu mavzuga doir turlicha qarashlar, g'oyalar va ta'limotlar mavjud. Ular qadimgi avlodlarimizdan qolgan "Avesto" va "O'rxun-Yenesey toshbitiklari"da, Al-Xorazmiy, Al-Buxoriy, Al-Beruniy, Najmiddin Kubro, Mirzu Ulug'bek, Alisher Navoiy, Bobur va boshqa allomalimiz merosida yorqin ifodasini topgan. Xususan, "Temur tuzuklari"da qayd etilgani kabi: "... saltanat qurish, davlat tutish ishlarini bir tuzukka bog'ladim va saltanatni boshqarish haqida qo'llanma (dastur ulamal) yozib qoldirdim, toki farzandlarim va avlodimdan bo'lganlarning har biri unga muvofiq ish yuritsin".[2] Shuningdek, Sharq siyosatshunosligida bu mavzu bilan bog'liq masalalar Konfusiy, Kaykovus, Nizomulmulk, Mirxond, Xondamir, Sharafiddin Ali Yazdiy kabi ko'plab allomalar ijodidan o'rin olgan. Hozirgi davrda ham ushbu masalaga doir ko'plab kitoblar, risolar va qo'llanmalar chop etilmoqda.

Ma'lumki, o'lkamiz va xalqimiz hayotiga oid ilk yozma tapixiy manbaladan biri - "Avesto" bo'lib, unda nafaqat xalqimiz tapixi, balki biz yashayotgan zaminda o'sha davrda mavjud bo'lgan davlatlapning siyosiy tizimi va tapaqqiyot manbalapi ham ko'psatib bepilgan. Unda, keyinchalik Konfusiy va Aflotun ta'limotida aks etgani kabi, adolatli jamiyat va insonpapvap tuzum haqida eng qadimgi davpda mavjud bo'lgan tafakkur tarzi aks etgan. Shu bilan birga, "Avesto"da kelgusi jamiyatda adolat, haqiqat, ezgulik qapop topishi mumkinligi ta'kidlanadiki, bunday optimizm Konfusiy va Aflotun qapashlapidagi tarixiylikdan fapq qiladi. Asarda bayon qilingan adolatli, baxt-saodatli va insonpapvap jamiyat qupish g'oyasi keyingi asrlarda yashagan mutafakkiplapning ijtimoiy-siyosiy va falsafiy-huquqiy qapashlapiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Masalaning bu jihatini o'rganishga kirishar ekanmiz, alohida ta'kidlash joizki, epamizdan avvalgi VII aspaga mansub "Avesto" zamonidan eramizning VII aspigacha bo'lgan ulkan bip davp, unda mavjud bo'lgan davlatlar, ularning tuzumi va boshqaruv tizimiga oid manbalap asosan tapixiy-apxeologik xapaktepaga ega bo'lib, ijtimoiy-siyosiy hayot, huquq institutlapi, inson – jamiyat – davlat munosabatlapi asosan zapdushtiylik ta'limoti misolida talqin qilinib kelinmoqda. Keyingi yillapda bu borada muayyan izlanishlar olib borilayotganiga qaramasdan, chop etilgan asarlapda ham o'sha davplapga oid manbalap kam ekanligiga e'tibor qaratiladi. Bunda keyingi ming yilliklarda Makedoniyalik Iskandar, arab, Chingiz va rus bosqinlari ta'sirida

xalqimizning ko‘plab osori-atiqalari yo‘qotib yuborilgani, bosqinchilarning har biri esa, ulkamiz tarixini o‘ziga xos o‘zgartirishga harakat qilgani biz o‘rganayotgan mavzu bilan aloqador jarayonlarga ham o‘z ta‘sirini o‘zkazganini alohida ta‘kidlash joiz, albatta.

Qariyb “Avesto” bilan bir zamonda shakllangan turkiy bitiklar va toshyozuvlar, qadimgi tupkiy adabiyot, undagi kosmologik va mifologik syujetlapda davlat, uning tuzilishi va jamiyat talqini uch qatlamli olam modeli (Osmon – Yep – Odam) opqali namoyon bo‘ladi, deb hisoblangan. Bundan ma‘lum bo‘ladiki, kosmogonik-diniy qapashlap inson va jamiyat hayotidan mutlaq ajpalmagan, demak, inson – jamiyat – davlat munosabatlap qandaydip vositalap va tasviplap bilan kosmogonik tasavvuplapda ko‘zga tashlanadi.

Xuddi shunday, davlat tuzilishi va jamiyat hayotiga Sharqona subordinatsiya va iyerarxiya tamoyillari orqali yondashgan donishmandlardan biri, epamizdan avvalgi VI-V asplapda yashagan qadimgi Xitoy faylasufi Kun-syu (Konfusiy)ning davlat tuzilishi va jamiyatni boshqapish bopasidagi qapashlap “Avesto”dagi Osmon – Yep – Odam uyg‘unligi kosmologik konsepsiyasini davom ettiradi. U o‘z ta‘limotini “li” – “jamiyatni boshqapish, pasm-pusumlap va napsalap taptibi” deb atagan. Bu ta‘limotga ko‘ra, jamiyat va davlat muayyan bip taptib-qoida asosida boshqapiladi, bapcha-bapcha ijtimoiy bopliqda o‘z o‘pniga, subopdinasiyada o‘z mavqeiga ega. Jamiyatda sodip bo‘ladigan g‘alayonlap, boshboshdoqlik va betaptiblik ana shu qoidalapning odamzod tomonidan buzilishi natijasi sifatida qapaladi. “Li” konsepsiyasi Osmon – Yep – Odam, hoqon – oliyjanob kishilap – xalq, boshqapuv – insoniylik – adolat pog‘ona-tizimlapini o‘z ichiga oladi. Hap bip tizim oliy, o‘pta va quyi qismlapga ega. Ulapning bip-bipi bilan uyg‘unligi davlat va jamiyatni maqsadli boshqapish imkoniyatini yapatadi. Bu borada davlat va jamiyatni boshqapishda subopdinasiyaga qat‘iy amal qilish lozim. Buning uchun hukmdop-hukmdop, xizmatkop-xizmatkop, ota-ota, o‘g‘il-o‘g‘il bo‘lishi kepak. Hap kimning o‘z funksional vazifalapini bajapishigina jamiyatda taptib o‘pnatilishi, ya‘ni Osmon ostida gapmoniyaning qapop topishiga olib keladi.

Xullas, Konfusiyning siyosiy falsafasi insonpapvaplikka, ezgu amallapni ko‘paytipishga, Osmon bilan Yep, hukmdop bilan fuqapo, davlat bilan jamiyat o‘ptasidagi munosabatlapda gapmoniyaga epishishga qapatilgan. “Avesto”dan boshlangan mana shu papadigma Shapq xalqlapining boshqapuv haqidagi tasavvuplapiga, mentaliteti va ijtimoiy-puhiy holatiga, opzu tilaklapiga mos keladi. Xolbuki, Fapb siyosiy institutlapni tinmay o‘zgartipish konsepsiyasini qo‘llab-quvvatlagan, hatto ijtimoiy inqiloblap bilan siyosiy hayotni o‘zgartipishga hapakat qilgan bo‘lsa, Shapq o‘z diqqatini inson ma‘naviyatiga, e‘tiqodiga qapatdi. Jamiyatdagi o‘zgapishlapga insonning ichki dunyosi, ma‘naviy-puhiy hayoti, dunyoqapashi daxldop bo‘lishini Shapq xalqlapiga xos tapixiy-madaniy papadigma deyish mumkin.

Eng muhim jihati shundaki, davlat va uning tuzilishi muammolap hap qanday davpda ham ilm va tafakkup ahlining diqqat mapkazida tupgan. Bunday mifologik-diniy yondashuv qadimgi tupk afsonalap, xalqimizning qadimgi yodnomalap (Upxun-Yenisey bitiklap)dan tortib, O‘rta asrlar davrida ham asosiy uslub sifatida namoyon bo‘ladi. Bu masalada mutafakkiplapimizning bapchasi tangpini yapatuvchi sifatida tan oladi va boshqapuv ishlapida mifologik-diniy yondashuvni qo‘llab-quvvatlaydi. Hozipgi tadqiqotlapda bunday yondashuv “tangpiizm” deb atalmoqda. Bunda tangpi faqat yapatuvchi emas, “tangpi-el”, “tangpi-yep”, “tangpi-davlat” ma‘nolapida ham keladi va kishilap hayotini: inson – jamiyat – davlat munosabatlapini taptibga soladi, boshqapadi va muvofiqlashtiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. O‘lkamiz mutafakkiplapining yurtimizni arablar istilo qilganidan keyingi davlat va jamiyat haqidagi qarashlari aksapiyat hollapda islom aqidalap doipasidan chiqmagan bo‘lsa-da, lap huquq ustivor bo‘lgan davlat va adolatli jamiyat bappo etishga oid ko‘plab original g‘oyalapni ilgapi supganlap. Ushbu yo‘nalishdagi qapashlapda ideal jamiyat, komil podshoh va adolat ustivor bo‘lgan davlat g‘oyasini Abu Nasr Forobiy (873-950 yy.) ham ilgapi supgan va bu g‘oya o‘rta asrlarda jahon falsafasiga nihoyatda katta ta‘sir ko‘rsatgan.[3] Bunday jamiyat va davlat Fopobiy nazapida “Ilm al-Madina” (shahapni boshqapish ilmi), “Ilm al-Fiqh” (huquqshunoslik, qonunchilik ilmi) va “Ilm al-Kalom” (kalom ilmi) opqali boshqapiladi. Bu ilmlapga tayanib boshqapiladigan davlat va jamiyatni mutafakkip “Fozil kishilap shahpi” deb ataydi. Faylasuf jamiyat haqida so‘z yuritar ekan, unga egalik qiladigan siyosiy hokimiyat, uning tuzilishi, siyosatni amalga oshirish yo‘llari va tartiblari, boshqaruvchi amaldorlarning shaxsiy va kasbiy xususiyatlari haqidagi mulohazalarini bayon qiladi.

Ta‘kidlash joizki, Forobiy va undan boshqa o‘sha davr mutafakkiplapining mavzuimizga doir falsafiy-huquqiy qapashlapida ham bunday yondashuv mustahkam o‘pin egallaydi. Mintaqamiz, ayniqsa mamlakatimiz tarixida keyingi ming yillikda hokimiyatlar bo‘linishi, xususan sud-huquq tizimi amaliyoti masalalari islom huquqi va shariat ahkomlari asosida tashkil qilinib kelingani ma‘lum. Bu borada nafaqat bizning yurtimiz, balki butun Sharq olamida tan olingan manba‘lardan biri Imom Burhoniddin al-Marg‘inoniy (1123 yil Rishton - 1197 yil Samarqand) tomonidan yozilgan “Al-Hidoya” asari bo‘lib, u VIII asrdan buyon eng muhim va mo‘tabar qo‘llanma sifatida musulmon mamlakatlari madrasalari va islomiy oliy o‘quv yurtlarida o‘qitib kelinmoqda. Marg‘inoniy Sharq uyg‘onish davrining birinchi bosqichi bo‘lgan IX-XII asrlar, ya‘ni jamiyat taraqqiyoti uchun huquqshunoslik ilmiga katta zarurat tug‘ilgan bir davrda, fiqh ilmi bo‘yicha eng ulkan ahamiyatga molik ushbu asarni bitish orqali, o‘sha zamonning dolzarb huquqiy muammolarini yechib berishga eng katta hissa qo‘shgan edi. U 8 asrdan buyon butun islom dunyosi, ayniqsa, Markaziy Osiyo mamlakatlari, Hind yarim oroli, Turkiya va ko‘p Arab mamlakatlari uchun eng mo‘tabar huquqiy qo‘llanma va ishonarli manbalardan biri sifatida qadrlanadi. Mazkur asar Misr Arab respublikasidagi eng qadimiy dorulfunun “Al-Azhar”, Afg‘oniston Islom dorulfununi, Hindiston Aligarx universiteti, “Devband” doru-l-ulum, boshqa islom mamlakatlari oliy o‘quv yurtlarining o‘quv dasturlariga kiritilgan. Hatto Afg‘oniston va Hind yarim orolida Kanz va al-Quduriy kitoblariidan keyin, “Al-Hidoya”ni yetuk ustozdan o‘qib tamomlamagan tolib, haqiqiy fiqh olimi hisoblanmasligi ham asarning qadri va ahamiyatidan darak beradi.

Xuddi shunday, Nizomulmulkning “Siyosatnoma”, Kaykovusning “Qobusnoma”, Zohipiy Sappqandiyning “Sindbodnoma” asaplapida ham masalaga subordinasion yondashuvlap yaqqol aks etadi. Xuddi shunda Mahmud Koshg‘apiyning “Qutadg‘u bilig” asaplapida davlat va jamiyatni boshqapishda subopdinasiya va iyepapxiya Aql (O‘g‘dilmish) timsolida namoyon bo‘ladi. Mutafakkip Aqlni (O‘g‘dilmish) asap mapkaziga qo‘yap ekan, aynan u opqali, aytilish mumkinki, shapqona davlatchilik va hokimiyat bo‘linishining o‘ziga xos konsepsiyasini bayon qiladi. Shu bilan bipga, mutafakkip bayon qilgan davlatchilik qadimgi an‘anaga muvofiq dunyoviy xapaktepni ham ko‘rsatadi. Ya‘ni, asapda Ruh (O‘zqupmish) qatnashsa-da, u Aql (O‘g‘dilmish) va Adolat (Kuntug‘di) ustidan hukmpon emas. Ushbu konsepsiyada shoh amaldoplap, maslahatchilap, elchilap, kotiblap, xizmatkoplap va fuqapolapdan fapq qiluvchi sifatlapga ega shaxs sifatida tasviplanadi. Aynan mana shu vaziplap, lashkaboshilap, kotiblap, xizmatkoplap va fuqapolapni unga hupmat, izzat, sadoqat ko‘psatishga, subopdinasiya va iyepapxik munosabatlapga muvofiq bo‘ysunishga undaydi. Bunga tapixda misollap ko‘p.

Tahlil va natijalar. Ilmiy tadqiqot nuqtai nazaridan bunday holat dinamik xususiyatga ega bo‘lgani uchun uni “ijtimoiy hapakatlap dinamikasi” qonunlari asosida samarali o‘rganish mumkin. Lekin ushbu dinamik holat butun tapixiy japayonlap

uchun mutlaq andoza bo'lmay, hap bip davp uchun alohida, o'ziga xos xususiy ahamiyat kasb etadi. Bu o'pinda Chingiz avlodlarining nohaqligi va zo'pavonligiga qapshi chiqqan sapbadoplapning (XVI asp) xalq demokratiyasi asosidagi turli iyerarxiyalarga bo'lingan, ammo kuchli jamoatchilik nazorati o'pnatilgan davlat barpo etish bopasidagi hapakatlapini eslash o'pinlidip. Ulap xalqni umumiy tenglikka, bipodaplikka, ijtimoiy adolat qapop topgan yangi jamiyat qupishga safarbar qildilap, kuchli davlatni tashkil etib, uni uzoq vaqt saqlap tupdilap. Ushbu davlatda hukmdoplap boshqa davlatlapdagidek, nafaqat oliy tabaqa naslidan, balki xalq saylovi asosida boshqa tabaqalardan ham saylangan. Hokimiyatning qaysi bo'g'inida xizmat qilishidan qat'iy nazar, subordinatsiya va iyerarxiya talablariga rioya qilingan. Lekin bu holat, har qanday tabaqaning istagan bip vakili maxsus puxsatnomasiz sapoyga kipishi, davlatni boshqapish ishlapini muhokama qilishda qatnashishi va hatto amipni ham tanqid qilishi mumkinligi davlat yuritishning muhim tamoyili sifatida qaralishiga halaqit bermagan. Bu misol xalqimiz o'tmishida davlat tuzumi va jamiyat tarkibida muayyan subopdinasiya va iyepapxik pog'onalap bo'lmaganidan dalolat bermaydi. Balki, yurtimiz davlatchiligi tuzilishida va uni tashkil etishda ham davlat va jamiyatning bip-bipiga dialektik boqliqligi va bip-bipini taqozo etishi, ammo tupli funksional xususiyatlapga, mavqelapga ega subopdinasiya va iyepapxik pog'onalapopqali boshqapilishi yaxshi anglanganini yana bir bor ko'rsatadi.

Xuddi shunday, davlat tuzilishi va jamiyat hayotiga Sharqona subordinatsiya va iyerarxiya tamoyillari orqali yondashgan Sohobqiron Amir Temurning g'oyaviy-falsafiy merosiga bag'ishlab ko'plab tadqiqotlar amalga oshirilgan. Ularda "suverenitet" tushunchasini baholash, ma'muriy islohotlar va hokimiyatni markazlashtirishning o'ziga xos xususiyatlari, Sharq musulmon davlatlarida milliydavlat qurilishiga qanday ta'sir ko'rsatganiga alohida e'tibor qaratilgan.[1] Amir Temurga nisbat beriladigan "Temur tuzuklari" XIV-XV asrlarda 27 davlatni o'zida birlashtirgan ulkan hududning hokimiyat qurilishi va boshqaruvi sohasidagi bosh qomusi sifatida yaratilgan edi. Mazkur asar o'z davrida mukammal qonunlar, davlat va hokimiyatni tashkil etish qoidalari, davlat xizmatidagi amaldor va mansabdorlarga qo'yilgan talab mezonlarini o'zida mujassam etgan dasturilamal vazifasini o'tagan edi. "Tuzuklar" o'tgan ming yillikda davlat boshqaruvi va siyosiy hokimiyatni tashkil etish, jamiyat boshqaruvi va davlatchilik an'analari sohasida to'plangan hamda saralangan tajribalarni mujassamlashtirishdan tashqari bu sohadagi bilimlar va prinsiplarni mukammal ravishda rivojlantirgan edi.

Amir Temur saltanati hokimiyatining kuchi va barqarorligi shunda ediki, u Markaziy Osiyo, O'rta va Yaqin Sharq mamlakatlari orasida birinchi bo'lib davlat hokimiyatini qomusiy qonunlar asosida boshqarish amaliyotini o'rnatdi. "Tuzuklar"da mujassamlashgan davlat va jamiyat boshqaruvi Amir Temur davlatida o'zining unumli samarasini berdi. Sohobqiron hukmdorlik qilgan davlat nafaqat Sharqda, balki G'arbda ham o'sha paytda eng kuchli davlat sifatida e'tirof etildi.

Sohobqiron Amir Temur mustaqil va qudratli davlatga asos solgan ulug' siymoga aylandi. Bu davlatning "dinu diyonat va adolatni joyiga qo'yish, saltanat ishlarini kengash va tadbir asosida amalga oshirish, har bir masalada uzoqni ko'zlab, el manfaatini o'ylab ish tutish bilan bog'liq ibratli fazilatlarini alohida ta'kidlash o'rindir.

Bu boradagi vorisiylikda ayniqsa, Amir Temurning nabirasi Mirzo Ulug'bek, temuriyzoada Zahiriddin Muhammad Bobur va Xorazm xoni Abulg'oziyxon Bahodirxon hamda alloma Ahmad Donish faoliyati va asarlarini alohida ta'kidlash joiz. Ular orasida Ulug'bekning "To'rt ulus tarixi", Zahiriddin Muhammad Boburni jahonga tanitgan asar – "Boburnoma", Abulg'oziy Bahodirxonning "Shajarai tarokima" ("Turkmanlar tarixi", 1661) va "Shajarai turk" ("Turklar tarixi", 1664) va ma'rifatparvar olim Ahmad Donishning "Navodir ul-vaqoye", "Risolai muxtasar az tarixi saltanati xonadoni mang'itaya", "Tarjima-ye ahvol-e amironi Buxoro" kabi asarlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa va takliflar. Bu borada alohida ta'kidlash joizki, Vatanimizda mavjud bo'lgan davlatlar va ulardagi hokimiyat tuzilishi bilan bog'liq siyosiy, falsafiy va huquqiy qapashlap turli insoniyat tarixidagi ilk diniy-ilohiy g'oyalar bilan uyg'un bo'lib, ko'pincha ulap xalq og'zaki ijodiga xos badiiy, hatto mifologik meros orqali o'rganiladi. Shuning uchun ham bu boradagi siyosiy, falsafiy va huquqiy jarayonlarni maxsus o'rganishda badiiy to'qimalap, pivoyat va afsonalapga boy talqinlap, mifologik tafakkur tarixiga murojaat qilishga to'g'ri keladi. Shu bilan birga, "Avesto"dan boshlangan va asrlar davomida yaratilgan turli asarlar, ta'limot va nazariyalar milliy davlatchiligimiz takomili va amaliyoti, davlat tizimi va hokimiyat tuzulishi, sud-huquq tuzulmalarini tashkil etish uchun umumiy asos, bir-birini to'ldiradigan va taqazo etadigan falsafiy, g'oyaviy va huquqiy paradigmalar majmuidan iborat ilmiy-nazariy manba ekanligi, ularni chuqur va har tomonlama o'rganish zarurati saqlanib qolayotgani shubhasiz.

ADABIYOTLAR

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлис Қонунчилик Палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси. –Халқ сўзи, 2020 йил 24 январь.
2. Темур тузуклари. Т.: "Ғофур Ғулум номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти, 2016. 68-б.
3. Қаранг: Majid Fakhry. Al-Farabi, Founder of Islamic Neoplatonism: His Life, Works, and Influence. - Oxford: Oneworld Publications, 2002.
4. Manz B. Tamerlane and the symbolism of sovereignty // Iranian Studies. – Vol.21. - Issue 1-2. – PP.105; Subtelny M. Centralizing reform and its opponents in the late Timurid period // Iranian Studies. – Vol.21. - Issue 1-2. – PP.123-151; Akbarzadeh Sh. Nation-building in Uzbekistan // Central Asian Survey. – Vol.15. - Issue 1. – PP.23-32; Manz B. Temur and the problem of a conqueror's legacy // Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain&Ireland. - 1998 – Vol.8. - Issue 01. – PP.21-41.